

รูปแบบการบริหารงานเชิงระบบโครงการ สร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม*

Systematic administration model for self-reliance potential
project of the Buddhist Dhamma Medicine Volunteers

¹หมายขวัญพุทธ กล้าจน, จิตรกร โพธิ์งาม และ กิตติรัตน์ สีสพันธ์

¹Maikwanphut KlaJon, Jitrakorn Po-ngam and Kitirat Sihaban

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

¹Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: maikwanphut.kG60@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) มีวัตถุประสงค์ศึกษาสภาพรูปแบบ พัฒนารูปแบบ ประเมินรูปแบบการบริหารงานเชิงระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม เครื่องมือที่ใช้ แนวทางสัมภาษณ์ เชิงลึก สังเกตแบบมีส่วนร่วม สทนากลุ่ม ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหาและ วิเคราะห์ SWOT เชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ความถี่ ร้อยละ

ผลการวิจัยคือ 1) ศึกษาสภาพ 3 ด้านคือ พระธรรมคำสอนที่นำมาใช้ กิจกรรมต่างๆในระหว่าง อบรม และการจัดการบริหารบุคลากร โดยประเมินสถานการณ์ทั้งจุดดี จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ผลคือสมควร พัฒนาระบบ บริหารงานบุคคล 2) พัฒนารูปแบบมี 6 องค์ประกอบ (1) หลักการแนวคิดบริหารทรัพยากร มนุษย์แนวพุทธ (2) ปณิธานขององค์กรพึ่งตนและช่วยคนช่วยโลก (3) วัตถุประสงค์รูปแบบสืบสาน พระพุทธศาสนา (4) การดำเนินการรูปแบบ มี 5 ข้อ คือ 1. จัดการบุคลากรจิตอาสาแนวพุทธมี 4 ส่วน คือ การสรรหาบุคลากร การดำรงรักษา การอบรมพัฒนา การคัดคนออก 2. จัดการความหลากหลายบุคลากรจิต อาสาด้วยการเคารพผู้นำและหมู่กลุ่มที่ดี 3. การพัฒนาบุคลากรจิตอาสาด้วยความรู้ เรียนรู้ การเรียนรู้จาก พื้นที่ ปฏิบัติจริง 4. จิตอาสาฝึกพัฒนา 5. สร้างพันธมิตรเครือข่ายเรียนรู้ร่วมกัน (5) เจื่อนไขแห่งความสำเร็จ อุดมการณ์ร่วมแห่งชีวิต (6) การประเมินผล ความเข้าใจในประยุกต์ใช้คำสอนในพระไตรปิฎก, ชำนาญในการ ทำงานอย่างสัมมาทิฐิ, เชี่ยวชาญขัดเกลากิเลส และเข้าใจปรับอุปนิสัย ทศนคติ ค่านิยม สู่บุคคลวรรณะ 9 3) การประเมินรูปแบบของผู้เชี่ยวชาญโดยรวมรูปแบบการบริหารงานเชิงระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่ง ตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม มีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.77) มีความเป็นไปได้มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.60)

คำสำคัญ: บริหารงานเชิงระบบ; โครงการสร้างศักยภาพพึ่งตน; จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม

* Received April 8, 2020; Revised August 1, 2020; Accepted January 25, 2021

Abstract

The research article applied research and development (R&D) process with the objectives to study the conditions of a model, to develop a model, and to assess a systematic management model for the project on building potentiality for self-reliant of Dhamma medical volunteers. The research instruments consisted of a guideline for in-depth interviews, participatory observation, and focus group discussion. The qualitative data were proceeded by content analysis and SWOT analysis, while the quantitative data were proceeded by using a questionnaire. The statistics used were frequency and percentage.

The results of the research found as follows: 1) There are 3 aspects of model conditions that were studied, namely, the Buddhist teachings that were applied, the activities during the training, and personnel management, by assessing strengths, weaknesses, opportunities, and threats. The results found that the systems, as well as personnel management, should be developed; 2) There are 6 components for developing a model which are (1) The concepts of human resource management based on the Buddhist ways, (2) The organization's determination to be self-reliant and help people to save the world, (3) The objectives of a model inherit Buddhism, (4) The implementation of a model consists of 5 steps which are 1. The management of Buddhist volunteers comprising 4 parts i.e., recruitment, maintenance, training and development, elimination, 2. The management of a diversity of volunteers with respect for leaders and groups, 3. The development of volunteers with knowledge, field-based learning, and real practice, 4. "Developer" volunteers, 5. Creating network partners to learn together, (5) The conditions for success and the shared ideology, (6) The assessment of understanding in the application of Buddhist teachings in the Pali Canon, expertise in working based on *Sammādiṭṭhi* (Right View) and removing *Kilesa* (defilement), understanding and adjusting habit and attitudes in order to become a person of the 9 virtuous practice; 3) The assessment of a systematic management model for the project on building potentiality for self-reliant of Dhamma medical volunteers by experts overall is found to have suitability at the highest level ($\bar{X} = 4.77$) and feasibility at the highest level ($\bar{X}=4.60$).

Keywords: Systematic Management; Project on Building Potentiality for Self-Reliant;
Dhamma Medical Volunteers

บทนำ

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทฤษฎีการทำให้ทันสมัย (Modernization Theory) ได้เกิดขึ้นและสร้างแต่ความเจริญทางวัตถุ มิได้คำนึงถึงผลกระทบต่อจิตใจ ผู้คนมีความฟุ้งซ่าน เพื่อฝัน หดหู่ สิ้นหวัง ทะเลาะแตกร้าง เป็นความทุกข์ใจจากพฤติกรรมแก่งแย่ง แข่งขัน เอาตัวรอด อยากได้ตั้งใจหมาย ทั้งเงินเดือน ตำแหน่ง ลาภยศ สรรเสริญ เกิดความเสื่อมถอยในทุกมิติที่สัมพันธ์กับมนุษยชาติ ทั่วโลกต่างยึดถือปฏิบัติตามกระแสหลักทุนนิยมมายาวนาน ประเทศกลายเป็นประเทศกำลังพัฒนาในสายตาของชาวโลก ในปัจจุบันประเทศไทยมีนโยบายพัฒนาประเทศ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2017-2022) กำหนดให้คนดีมีศีลธรรมเป็นจุดเป้าหมายหลักของการพัฒนา เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบบบูรณาการและองค์รวมอย่างเป็นระบบ ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคมและปัญญา สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องภูมิปัญญาบูรณาการบนฐานคิดพุทธปรัชญา : ยุทธศาสตร์ทางเลือกในการพัฒนาสังคมไทย (Sangsehanat, 2006) กล่าวไว้ว่าการพัฒนาคนต้องมีทั้งแนวลึกในระดับบุคคลและแนวกว้างในระดับสังคมหรือโลก ยุทธศาสตร์ที่สำคัญคือการมีเป้าหมายชีวิตคน เป็นคนดีมีศีลมีธรรม พร้อมพัฒนาปรับเปลี่ยน เพราะคนไม่มีศีลจะมีทุกข์ ไม่สบายกายใจ หลักธรรมทางพุทธศาสนาสอนว่า เราพ้นทุกข์ได้ถ้าเราเปลี่ยนแปลงได้ การเป็นจิตอาสาเป็นการประกอบสัมมาอาชีพทำงานฟรีและเป็นคนดีของสังคม แรงจูงใจของจิตอาสาต้องเริ่มจากตัวจิตอาสาที่มีอุดมการณ์ในการทำงานด้านนี้ เกิดจากจิตภายในและเกิดจากการเรียนรู้ ปลูกฝังคุณธรรมที่ดี (Jaruwanchai, 2018) การนำพระธรรมไปสังเคราะห์ใช้ ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตในการพึ่งตนทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาหรือจิตวิญญานให้เจริญขึ้นๆ มีความสำคัญมากต่อการพัฒนาสังคมมนุษย์ในปัจจุบัน โดยเฉพาะหลักแห่งการพึ่งตนเอง เป็นคำสอนที่แสดงให้เห็นถึง หลักการพัฒนาตนเองของปัจเจกบุคคล จากการพัฒนาในเบื้องต้น ในการดำรงชีวิตจนสามารถยกระดับจิตใจของตนให้ก้าวสู่การพึ่งอันประเสริฐอย่างมั่นคงด้วยการบรรลุนิพพาน เป็นอิสระหลุดพ้นจากกิเลสได้อย่างถาวร (Phramaha Yutthana Narachettho, 2013) ลักษณะของมนุษย์พัฒนาคือ พึ่งตนเองได้อย่างอิสระเสรี สามารถทำงานได้ด้วยตนเอง (Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutt), 2003) บุคคลที่พึ่งพาตนเองได้เป็นเรื่องสำคัญ เป็นบุคคลที่แสดงออกถึงความพยายามที่จะใช้ความรู้ ความสามารถที่ตนมีอยู่กระทำการสิ่งใดๆ ให้สำเร็จด้วยตนเอง (Phrakru Niwitpanyakorn (Tulaphongsaruk), 2012)

องค์การแพทย์วิถีธรรมเป็นองค์การไม่แสวงหากำไร ทำงานสาธารณสุขเกี่ยวกับสุขภาพพึ่งตน มีการบริหารจัดการแบบผสมผสาน โครงสร้างขององค์การไม่ชัดเจนและยืดหยุ่นต่อองค์ประกอบ มีปัญหาการบริหารจัดการบุคลากร ซึ่งองค์การมีเจตนารมณ์สร้างจิตอาสาให้มีศักยภาพพึ่งตนเป็นบุคคลวรรณะ 9 มีการอบรมด้วยกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพให้ดี มีความยืดหยุ่นในการทำงาน มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ทำงานเป็นหมู่คณะได้ อยู่ด้วยชีวิตพอเพียง เรียบง่าย ร่างกายแข็งแรง พึ่งตนเองและช่วยผู้อื่นได้จริงในทุกมิติต่างๆ (Jitsaeng, 1918) ซึ่งองค์รวมของสุขภาพะพึ่งตนในด้านกาย จิตใจ สังคมและปัญญา เป็นรากฐานต่อการพัฒนารูปแบบการบริหารงานเชิงระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสา และกระบวนการพัฒนาคุณภาพที่เหมาะสม (Damnoen, Inthapho, and Chaivoramankul, 2020) ฝึกดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท รู้เท่าทัน มีสติ มีความรู้ความเข้าใจในตัวเอง ใจเย็น มีเหตุผลมากขึ้น นำปัญญามาเป็นตัวนำทางและควบคุม

พฤติกรรมจนหลุดพ้นจากปัญหา ดับทุกข์ได้ ทำให้เป็นอิสระ สดใสเบิกบาน สุขสงบอย่างแท้จริง (Phramaha Kraiwan Chinatuttiyo, 2019)

จากการทบทวนวรรณกรรมต่างๆ ผู้วิจัยเห็นว่าการสร้างบุคลากรขององค์การมีความสำคัญเพื่อให้บุคลากรมาปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพ สามารถพึ่งตนและเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ การบริหารงานบุคคลมีความจำเป็นและสำคัญที่ต้องได้รับการสนับสนุน ควรมีการปรับการบริหารจัดการบุคคลให้เหมาะสม ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการบุคลากรพึ่งตน และนำมาบูรณาการร่วมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธ ให้เกิดการพัฒนาและเจริญรุ่งเรือง มีงานวิจัยกล่าวถึงการบริหารจัดการเกี่ยวกับบุคลากรนั้น ต้องเริ่มตั้งแต่ สรรหาบุคคลเข้าทำงาน ดูแลรักษาคณนพ้นออกจากตำแหน่ง (Ketsin, 2007) สอดคล้องกับการศึกษาของ (Memak, 2012) การพัฒนาบุคลากรยังเป็นกระบวนการสร้างเสริมศักยภาพบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างดียิ่งขึ้นและ พัฒนาการบริหารงานบุคคลเป็นการฝึกอบรมต่างๆ สร้างความสามารถ ทักษะ และความรู้ตลอดจนทัศนคติที่ดี ต่อตนเองและองค์การด้วยระบบการจัดการบริหารงานบุคคล (Singasa, 2013) ดังนั้นการคัดคนเข้ามาเป็นจิตอาสา มีความจำเป็นและสำคัญ ควรเป็นไปตามเงื่อนไขแห่งความสำเร็จ ที่ระบุการมาเป็นจิตอาสาที่ชัดเจนขึ้น ตามวัตถุประสงค์หลักขององค์การในการขับเคลื่อนสืบสานพระพุทธศาสนา และได้จิตอาสาที่มีคุณลักษณะบุคคล“วรรณะ 9”ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในพระไตรปิฎกคือ เป็นมนุษย์น่าเลื่อมใส น่ายกย่อง และน่าสรรเสริญคือ 1) เป็นคนเลี้ยงง่าย 2) บำรุงง่าย 3) มักน้อย กล้าจน 4) สันโดษ ใจพอ 5) ขัดเกลา 6) กำจัดกิเลสด้วยศีลเคร่ง 7) อาการน่าเลื่อมใส 8) ไม่สะสม และ 9) ปราศจากความเพียร ยอดขยัน ทั้งหมดเป็นมาตรฐานแห่งความดีงาม เป็นอุดมคติของมนุษย์ในสังคมเป็นสิ่งดี สิ่งเลิศสูงสุดที่ควรกระทำ เป็นแนวทางสู่การเป็นบุคคลในอุดมการณ์ขององค์การแพทย์วิถีธรรม ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่สวนป่าบุญเป็นศูนย์สุขภาพพึ่งตนขององค์การแพทย์วิถีธรรม มาเป็นพื้นที่ทดลองแบบเจาะจง 4 ศูนย์ คือศูนย์จังหวัด มุกดาหาร สุพรรณบุรี แพร่ และนครศรีธรรมราช และพื้นที่ทดลองที่ “ภูผาฟ้า น้ำ” จังหวัดเชียงใหม่ มาวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์สถานการณ์ภายในและภายนอก และมาร่างและพัฒนา รูปแบบ โดยผ่านขบวนการบริหารอย่างเป็นระบบ มีพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลักของการบูรณาการและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม ได้รูปแบบการบริหารงานเชิงระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพรูปแบบการบริหารงานเชิงระบบ โครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม
2. พัฒนารูปแบบการบริหารงานเชิงระบบ โครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม
3. ประเมินรูปแบบการบริหารงานเชิงระบบ โครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) ซึ่งเก็บข้อมูลใน 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสภาพการบริหารงานเชิงระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม พัฒนาเชิงคุณภาพด้วย 3 ประเด็นดังนี้ 1) ศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักธรรมคำสอนในพระไตรปิฎก ร่วมกับเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่จิตอาสาแพทย์วิถีธรรมนำไปใช้ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกในวิถีชีวิตจิตอาสา การพึ่งตน 7 มิติในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การปกครอง สุขภาพ สิ่งแวดล้อม การศึกษา การสื่อสาร 2) ศึกษากิจกรรมต่างๆระหว่างการอบรมเช่น การปฏิบัติกิจสวดมนต์ การขัดเกลาจิตใจ ระหว่างอบรมด้วยบทพบทบทวนธรรมและจับกลุ่มสนทนาธรรม การทำงานหรือบำเพ็ญบุญตามฐานงาน การดูแลสุขภาพ 5. วิจัยตนเองเป็นด้วยหลักอารยสัจ 4 3) ศึกษาวิธีการจัดการบริหารบุคลากร คือการบริหารจัดการแนวพุทธ วิธีการจัดการบริหารงานบุคลากรจิตอาสา คนทำงานฟรี ปัญหาการบริหารงานบุคลากร จิตอาสา มีกลุ่มเป้าหมายที่ 1 ได้แก่ จิตอาสา ระดับคหบดี ระดับเตรียม ระดับจร และระดับประจำ ตัวอย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลหลัก 16 คน เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติที่ตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จาก 4 ศูนย์ ได้แก่ จังหวัดมุกดาหาร, จังหวัดนครศรีธรรมราช, จังหวัดแพร่ และจังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มเป้าหมายที่ 2 ระดมสมองสนทนากลุ่ม โดยคณะกรรมการ (จิตอาสาประจำ) จาก 4 ศูนย์ จำนวนรวม 15 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ เป็นจิตอาสาประจำแพทย์วิถีธรรมตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป เพื่อยืนยันข้อมูล หรือถ้าข้อมูลที่ยังคลุมเครือ โดยผู้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งและสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม เพื่อได้ข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้ง และสภาพบริเวณโดยรอบ วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องข้อมูลจากเอกสารระดับทุติยภูมิ คือ พระสงฆ์หรือสมณะ 2 รูป และข้อมูลภาคสนาม นำมาถอดเทปอย่างละเอียดเพื่อมาวิเคราะห์เนื้อหา และมีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ทำการวิเคราะห์ประเมินสภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกขององค์การแพทย์วิถีธรรม ด้วยการวิเคราะห์ SWOT

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบฯ โดยการสร้างและทดลองใช้รูปแบบฯ

จากการศึกษาระยะที่ 1 ที่ผู้วิจัยวิเคราะห์มา นำมาร่างรูปแบบ โดยนำแนวคิด ทฤษฎีต่างๆมาประยุกต์ใช้กับการบริหารทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธ นำเสนอร่างรูปแบบนั้นต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการพัฒนารูปแบบการบริหารงานเชิงระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่งตน จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม เป็นระยะการพัฒนารูปแบบด้วยการสนทนากลุ่มวิพากษ์ เสนอแนะร่างรูปแบบฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์จำนวน 7 คน ได้แก่ ประธานผู้นำองค์กร รองประธานองค์กร ผู้รับใช้เครือข่าย เจ้าหน้าที่ผู้บริหารจัดการบุคคลองค์กรภายใน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนามนุษย์ เป็นการบูรณาการบริหารงานบุคลากรกับหลักพระธรรมในพุทธศาสนาขององค์การแพทย์วิถีธรรม ได้รูปแบบการบริหารงานเชิงระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมมี 6 องค์ประกอบคือ หลักการ ปณิธานขององค์กร วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการ การประเมินผล เงื่อนไขแห่งความสำเร็จ มีวิธีการดำเนินการ 5 องค์ประกอบคือ 1) การบริหารจัดการบุคลากรจิตอาสาแนวพุทธ 2) การจัดการความหลากหลายบุคลากรจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม 3) การพัฒนาบุคลากรจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม : การจัดการความรู้ การเรียนรู้ และการอยู่และทำงานพื้นที่ปฏิบัติจริง 4) จิตอาสานักพัฒนา คือ ผู้นำองค์กรแพทย์

วิถีธรรม, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรมเชิงบุคคล, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรมเชิงระบบ (มติหมู่) 5) สร้างพันธมิตร เครือข่ายเรียนรู้ร่วมกัน

นำรูปแบบการบริหารเชิงระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม มาทดลองใช้ ณ ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ อบรม “พระไตรปิฎก” จำนวน 7 วัน วันที่ 27 กุมภาพันธ์ - 4 มีนาคม 2563 ตั้งแต่ 04.00 น.-18.30 น. กลุ่มเป้าหมาย เฉพาะสมาชิกเครือข่ายภาคเหนือ ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ตามเกณฑ์ที่กำหนด คือผ่านการอบรมค่ายสุขภาพแพทย์วิถีธรรมหลักสูตร 5 วันขึ้นไป อย่างน้อย 1 ครั้ง ผู้เข้าร่วมทดลองอยู่ฐานะ “ผู้บำเพ็ญ” ที่สมัครใจเข้าร่วมอบรม จำนวน 60 คน มีกิจกรรมคือ สวดมนต์ ตั้งกลุ่ม สนทนาธรรมเพื่อขัดเกลาจิตใจ อบรมคำสอนในพระไตรปิฎกและทบทวนธรรม การทำงานหรือบำเพ็ญบุญตาม ฐานงาน การดูแลรักษาร่างกายด้วยหลักเทคนิค 9 ข้อของแพทย์วิถีธรรม การวิจัยตนเองด้วยหลักอริยสัจ 4

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถาม แบบประเมิน แบบวัดอุดมการณ์ แบบบันทึกรายบุคคล มีรายละเอียดคือ 1) สอบถามแรงจูงใจที่เข้าองค์การแพทย์วิถีธรรม 2) ความคิดเห็นการปฏิบัติตนของผู้เข้ารับการอบรมด้าน เศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ การศึกษา สิ่งแวดล้อม ปกครอง และการสื่อสาร 3) ความคิดเห็นกิจกรรมในการอบรม “พระไตรปิฎก” 4) แบบประเมินด้านความเข้าใจประยุกต์ใช้ คำสอนในพระไตรปิฎก ความเข้าใจชำนาญงานอย่างสัมมาทิฐิ ความเข้าใจเชี่ยวชาญขัดเกลากิเลสและความเข้าใจปรับอุปนิสัย ทศนคติเป็นบุคคลวรรณะ 9 ด้วยการทดลองก่อนและหลังอบรม 5) แบบวัดอุดมการณ์ร่วม แห่งชีวิต ทดลองก่อนและหลังการอบรม การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบด้วย Dependent Samples t-test และเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 3 หลังทดลองรูปแบบนำมาให้ตรวจสอบประเมินรูปแบบการบริหารงานเชิงระบบโครงการ สร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม นำแบบประเมินไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบรูปแบบ เป็นการ พัฒนาเชิงปริมาณ และคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน การเลือก กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากเกณฑ์คือ เป็นผู้ มีคุณวุฒิระดับปริญญาตรีขึ้นไป ในสาขาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ บริหารงานบุคลากร การแพทย์วิถีธรรม การพัฒนาสังคม จัดการประชุมเพื่อประเมิน ในงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานเชิง ระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สถิติ ที่ใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน เป็นแบบสอบถามประเมินความ เหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และประเมิน ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในความเข้าใจประยุกต์ใช้คำสอนในพระไตรปิฎก ความเข้าใจชำนาญงาน อย่างสัมมาทิฐิ ความเข้าใจเชี่ยวชาญขัดเกลากิเลส ความเข้าใจปรับอุปนิสัย ทศนคติส่วนบุคคลวรรณะ 9 คำถาม ปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ เก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 สภาพ บริบท รูปแบบการบริหารงานเชิงระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมมี 3 ประเด็นดังนี้

1. ศึกษาหลักธรรมคำสอนในพระไตรปิฎกที่จิตอาสาแพทย์วิถีธรรมนำไปใช้ 2. ศึกษากิจกรรมต่างๆระหว่างอบรม 3. ศึกษาวิธีการจัดการบริหารบุคลากร

1) วิเคราะห์และสังเคราะห์หลักธรรมคำสอนในพระไตรปิฎก ร่วมกับเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่จิตอาสาแพทย์วิถีธรรมนำไปใช้ “สุขภาวะพึ่งตน” ทาง กาย จิต สังคม และปัญญา ได้แนวทางการปฏิบัติ 5 อย่างพัฒนาศักยภาพพึ่งตนของจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมดังนี้ 1. ปฏิบัติศีล 5 เป็นอย่างน้อย 2. เลิกอบายมุข 3. รับประทานอาหารมังสวิรัต 4. ฟังมติหมู่กลุ่มคนดีมีศีล 5. ทำงานฟรี

2. ศึกษากิจกรรมต่างๆระหว่างอบรม ผู้เข้ารับการอบรมได้ความรู้และประโยชน์ในการดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง ได้ความรู้ใหม่ๆจากการลงฐานงาน รู้จักการล้างกิเลสระหว่างทำกิจกรรม รู้จักตนเอง อยู่กับความจริง พัฒนาตนเองสร้างภาวะผู้นำ ขจัดความขลาดกลัว เห็นคุณค่าของเวลา สำรวม ใจเย็น เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น เรียนรู้การเสียสละของพี่เลี้ยง รู้ความพร้อมเพียง ในหมู่คณะฟังมติหมู่

3) ศึกษาวิธีการจัดการบริหารบุคลากร 4 ประเด็นดังนี้ 1. แนวคิดการบริหารจัดการแนวพุทธ ด้วยหลัก สัปปริสธรรม 7 อปริหานิยธรรม 7 สาราณียธรรม 6 พุทธพจน์ 7 2. วิธีการจัดการบุคลากรจิตอาสา ด้วยการวางแผนงาน การสื่อสาร ประสานงาน การประเมินผลบุคลากรจิตอาสา 3. คนทำงานฟรี คนตั้งใจทำงานฟรี มาเสียสละ เป็นอาชีวะสัมมาทิฐิ เป็นอาชีวะไม่ใช่ลามกแลกแลก ได้รับความสุขมีปิติจากการทำความดีที่ไม่หวังผลตอบแทนใดๆ เพื่อแบ่งปัน ให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รู้จักคิดและสร้างสรรค์งานที่ดีมีประโยชน์ และได้พบหมู่กลุ่มคนดีมีศีลมาทำดีร่วมกัน 4. ปัญหาการบริหารงานบุคลากรจิตอาสาขาดการบริหารจัดการบุคลากรอย่างมีขั้นตอนต่อเนื่องและเป็นระบบ ไม่สามารถดึงศักยภาพของจิตอาสา กระบวนการกลุ่มหรือทำงานเป็นทีมไม่ชัดเจน ไม่กล้าแสดงออก ขาดสร้างภาวะของการเป็นผู้นำ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาและประเมินสภาพแวดล้อม นำข้อมูลทั้งจุดดี จุดอ่อน มาเปรียบเทียบกับโอกาส - อุปสรรค การวิเคราะห์ SWOT จะอยู่ในสถานการณ์ 4 รูปแบบที่นำมาเป็นส่วนในการร่างรูปแบบดังนี้

1. จุดแข็ง-โอกาส ผู้นำองค์กรและจิตอาสาองค์กรมีธรรมะเป็นพื้นฐาน ควรเร่งสร้างเร่งพัฒนา จัดตั้งหน่วยบุคลากรขึ้นมาที่จะมาดำเนินการจัดการบริหารงานบุคลากรในองค์กร ให้จิตอาสาที่มีศักยภาพพึ่งตนมากยิ่งขึ้น จะได้ทำงานเชื่อมร้อยประสานงานกับองค์กรของรัฐ และสนับสนุนการทำงานที่ให้เกิดประโยชน์

2. จุดอ่อน-อุปสรรค ปัญหาการบริหารงานบุคลากร ขาดการบริหารงานบุคลากรจิตอาสาอย่างมีขั้นตอนต่อเนื่องและเป็นระบบ และองค์กรมีอุปสรรคเพราะไม่ใช่งานแพทย์กระแสหลัก ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่าที่ควร จึงเร่งสร้างกลยุทธ์ ปกป้องตัว (defensive strategy) .คือให้มีการประชุมภายในบ่อยๆ สามัคคีพูดคุย ปรีกษา ให้ความสำคัญกับการคัดเลือกจิตอาสาเข้ามาทำงาน พัฒนาบุคคล ให้ความรู้ให้มากขึ้น สร้างความมั่นใจ มีกำหนด เงื่อนไข วินัย บทลงโทษจริงจัง หรือสร้างความเข้าใจในการเป็นจิตอาสาประจำให้ชัดเจนในความยั่งยืนและปลอดภัย เสริมสร้างอุดมการณ์ร่วมจิตอาสาที่องค์กร

3. จุดอ่อน-โอกาส จิตอาสาสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี ทำงานไปด้วย ลดกิเลสไปด้วย ทุกคนมีเจตนาดีมาทำงานช่วยผู้อื่น สังคมยอมรับ สถานการณ์องค์การมีโอกาสทั้งการเชื่อมร้อยกับองค์กรต่างๆ และหน่วยงานของรัฐกับเอกชน มีความเข้าใจกัน แต่จุดด้อยคือจิตอาสายังขาดวิสัยทัศน์ และประมาณที่เหมาะสมควรต้องเรียนรู้ และพัฒนายิ่งขึ้น องค์การต้องสนับสนุนการอบรมต่างๆ เช่น การอบรมพระไตรปิฎกเป็นฐานการบริหารขององค์การ อบรมการมีพี่เลี้ยงให้จิตอาสาเข้าใจในหน้าที่ของพี่เลี้ยงที่ดี อบรมการเป็นผู้นำที่ดีที่ต้องกล้าหาญ เสียสละ สร้างขวัญ กำลังใจ ให้เกิดความมุ่งมั่นจะช่วยองค์การขับเคลื่อนพระพุทธศาสนา ด้วยการพยายาม ดึงพลังหรือศักยภาพจิตอาสาที่มีอยู่ออกมาใช้ให้เกิดมากที่สุดต่อตนเองและผู้อื่น

4. จุดแข็ง-อุปสรรค องค์การแพทย์วิถีธรรมและจิตอาสาสามารถยืนได้ด้วยตนเองและสามารถพึ่งตนได้อย่างแข็งแรง เป็นจุดแข็งที่สามารถฝ่าวิกฤติได้ แม้ทางสังคมมองว่าเป็นการแพทย์ไม่ได้ผล ข้า เขย ไม่ทันสมัย แต่องค์การแพทย์วิถีธรรมอยู่ได้มา และช่วยคนได้มากมาจนถึงปัจจุบัน องค์การต้องพัฒนาจิตอาสาขยายเครือข่าย ประสานงาน ติดต่อกันเนื่อง ไม่ขาดข้อมูล ไม่รอ ไม่หวัง แต่ทำเพื่อมวลมนุษยชาติ

ระยะที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานเชิงระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม

ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการพิจารณาพัฒนารูปแบบฯ เป็น 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การยกร่างรูปแบบการบริหารงานเชิงระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม จากผลการศึกษาในระยะที่ 1 ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาและ สภาพแวดล้อม ภายในและภายนอก ด้วย SWOT Analysis พบว่ามีการพัฒนาทางด้านจิตใจดีขึ้นตามศักยภาพของแต่ละคนที่มีเป็นลำดับๆ และองค์การแพทย์วิถีธรรมได้กำหนดยุทธศาสตร์ มีการวางแผน ส่งเสริม สนับสนุนกระตุ้นเป็นระยะๆ แต่การพัฒนาด้านระบบงานบุคลากรในกิจกรรมต่างๆขององค์การยังติดขัด ไม่ราบรื่น ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข ผู้วิจัยจึงได้ร่างรูปแบบฯนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหรือพัฒนารูปแบบฯ

การสร้างหรือพัฒนารูปแบบฯในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อน เป็นรูปแบบตามสมมติฐาน (Hypothesis Model) โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องจากนั้น ผู้วิจัยยกร่างรูปแบบฯเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ร่วมกันวิพากษ์ แนะนำ ปรับปรุง แก้ไข ได้แนวคิดและแนวทางปฏิบัติจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม

ได้รูปแบบการบริหารงานเชิงระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมมีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) ปณิธานสู่ความสำเร็จขององค์การ 3) วัตถุประสงค์ 4) ประเมินผล 5) เงื่อนไขความสำเร็จ และ 6) วิธีการดำเนินการมี 5 ข้อ 1.การบริหารจัดการบุคลากรจิตอาสาแนวพุทธ ประกอบด้วย การสรรหา การธำรงรักษา การพัฒนาอบรม การพ้นจากตำแหน่งหรือออกจากงาน 2. การจัดการความหลากหลายบุคลากรจิตอาสา 3. การพัฒนาบุคลากรจิตอาสา 4. จิตอาสาพัฒนา 5. สร้างพันธมิตรเครือข่ายเรียนรู้ร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการบริหารเชิงระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม ภูผาฟ้า น้ำ ตาบปลาแป้ อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ อบรม “พระไตรปิฎก” จำนวน 60 คน เป็นเวลา 7 วัน สรุปผลการทดลองกลุ่ม “ผู้บำเพ็ญ” ต่อการใช้รูปแบบฯ จากการทดลองมีผลดังนี้

“ประหยัด ใช้เสื้อผ้าน้อยลง มีมากเอาไปบริจาค ทานยาเคมีน้อยลง ใช้สมุนไพรไทยเป็นยาและกินอาหารเป็นยา มีอะไรดีๆ จะเอาไปแจกจ่ายแบ่งปัน ทำงานฟรีได้ มีหมู่มิตรดีช่วยเหลือ”

“จะสามัคคีขึ้นในระหว่างครอบครัว จะไม่บังคับใจ ทำตามเท่าที่ได้ นัดเพื่อนๆ ไปทำกิจกรรม ไร่บุญ ทำอาหาร มังสวิรัตฟรี ช่วงวันเฉลิม วันพระ วันปีใหม่ฯ พาเด็กๆ ทำกิจกรรมไปเป็นจิตอาสาและใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ไม่เที่ยวเตร่ ทำอาหารรับประทานเองที่บ้านประหยัดมีประโยชน์ มีความสุข”

“รู้จักใช้มติหมู่ ไม่ทำตามใจตัวเอง เพราะไม่ได้ล้างความเอาแต่ใจ ให้ความเคารพผู้นำมีศีล มีคุณธรรม ศรัทธาเพื่อนในส่วนดี และเมตตาเพื่อนในส่วนด้อย หัดรักและเข้าใจคนอื่น”

“รับประทานอาหารสุขภาพปรับสมดุลร่างกายเป็น แยกแยะผักฤทธิ์ร้อน-เย็นได้ รู้ว่าอาหารอร่อยปรุงมาก มีผลต่อสุขภาพที่เสื่อมโทรม เจ็บป่วย การออกกำลังกาย ผ่อนคลายกล้ามเนื้อ รู้จักถอนพิษร้อนเกินเย็นเกินของร่างกายได้”

“ไม่สนับสนุนลูกไปวิ่งแข่งขันสอบเข้ามหาวิทยาลัย ได้แต่วิชาเพิ่มทุกข์ มาเรียนกับพระพุทธเจ้า สอนวิชาพ้นทุกข์ เรียนรู้และอยู่เหนือทุกข์ให้ได้ ตนเองพากเพียร ฝึกฝนอยู่เสมอ รู้ซึ่งว่าทุกข์ที่กายแค่ฝุ่นปลายเล็บ ทุกข์ที่อยู่ที่ใจ ตอนนี้สบายใจมาก ล้างความยึดมั่น เรียนรู้ธรรมะ สนุกมาก”

“ได้ปลูกต้นไม้เอง สบายใจ สดชื่น ทำที่กักเก็บน้ำให้ต้นไม้มีน้ำเลี้ยงต้นไม้เอง เราไม่ต้องมาคอยรดน้ำทุกวัน มาทำบารายคัลเจอร์ข้างล่างเก็บน้ำไว้ใช้ ข้างบนปลูกต้นไม้ มีใบไม้ แห้งๆ นำมาผสมเศษอาหารที่เหลือๆ ทำปุ๋ยอินทรีย์ หรือทำน้ำยาอเนกประสงค์จากจุลินทรีย์พลังชีวิต จะเอาดินหรือดินสอพองมาผสมถ่าน และเกลือทำยาสีฟันใช้เอง ปากสะอาด มีอะไรใช้ทำประโยชน์ได้หมด เรียนรู้และไปทำต่อที่บ้าน”

ประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานเชิงระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสา แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ 1. ปัจเจกบุคคล 2. ส่วนของระบบงานองค์การแพทย์วิถีธรรม

1) ด้านปัจเจกบุคคล มีสุขภาพะพึ่งตนด้านร่างกาย จิตใจ สังคม ปัญญา คือ พึ่งรู้ตนด้านร่างกาย ชัดเจนในกรรม เป็นผลของกระทำที่ตนทำมา สามารถรู้สาเหตุถึงความเจ็บป่วย สามารถทำร่างกายแข็งแรง เบากาย สบายตัว อยู่อย่างพอเพียงพึ่งตนอย่างผาสุกด้วยปัจจัย 4 คืออาหาร ที่อยู่ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เท่าที่น้อย หาง่าย ใกล้เคียงและไม่มีโทษ ปฏิบัติได้ด้วยใจพึ่งตน ใจพึ่งธรรม เป็นจิตพุทธะ ใจไร้ทุกข์กับทุกสถานการณ์ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น ไม่หวั่นไหว ด้วยพลังปัญญาพุทธะ คือปัญญาล้างกิเลสได้ สิ้นความขลาดกลัวดับทุกข์ที่ใจทลายทุกข์ทั้งแผ่นดิน ทำให้มีแรงมีพลังช่วยผู้คน สร้างสรรค์สังคม พึ่งตนเองได้จนสามารถเป็นที่พึ่งพิงของผู้อื่นได้ ผู้มีปัญญาคือผู้มีวิชา เป็นผู้มีศรัทธาเชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เพราะวิชาเป็นหัวหน้าแห่งกุศลธรรม จึงต้องหมั่นศึกษาพระธรรม โดยสมาทานอธิศีล อธิจิต อธิปัญญา ด้วยความไม่ประมาท

การอบรมครั้งนี้เพื่อได้รับความรู้ ทักษะ นิสัย ทศนคติที่ดีขึ้นหลังเข้าอบรมที่ดีขึ้นต่อตนเองและหมู่กลุ่ม มีหลัก 4 ด้านคือ มีความเข้าใจการประยุกต์ใช้คำสอนในพระไตรปิฎก เข้าใจและชำนาญงานอย่าง

สัมมาทิฐิ เข้าใจและเชี่ยวชาญขัดเกลากิเลส และเข้าใจปรับอุปนิสัย ทศณคตีสู่ บุคคลวรรณะ 9 ตามตารางต่อไป

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็น ก่อนหลังอบรมต่อการอบรมโครงการสร้างศักยภาพ พึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม N=60

ความเข้าใจต่อการอบรมโครงการ สร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์ วิถีธรรม	การทดลอง	$\bar{X}$	S.D	ระดับ	ค่า t	Sig.
ประยุกต์ใช้คำสอนในพระไตรปิฎก	ทดลองก่อน	2.08	.726	น้อย	-23.469	.000*
	ทดลองหลัง	4.71	.433	มากที่สุด		
ชำนาญการงานอย่างสัมมาทิฐิ	ทดลองก่อน	2.07	.658	น้อย	-24.067	.000*
	ทดลองหลัง	4.51	.471	มากที่สุด		
เชี่ยวชาญในการขัดเกลากิเลส	ทดลองก่อน	2.16	.799	น้อย	-21.594	.000*
	ทดลองหลัง	4.63	.436	มากที่สุด		
ปรับอุปนิสัย ทศณคตีสู่บุคคล วรรณะ 9	ทดลองก่อน	2.27	.950	น้อย	-16.630	.000*
	ทดลองหลัง	4.46	.379	มาก		

แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็น ความเข้าใจประยุกต์ใช้คำสอนในพระไตรปิฎก ทดสอบก่อนอบรม ($\bar{X} = 2.08$) และหลังอบรม ($\bar{X} = 4.71$) ความเข้าใจ ชำนาญงานอย่างสัมมาทิฐิ ทดสอบก่อนอบรม ($\bar{X} = 2.07$) และหลังอบรม ($\bar{X} = 4.51$) ความเข้าใจ เชี่ยวชาญขัดเกลากิเลส ทดสอบก่อนอบรม ($\bar{X} = 2.16$) และหลังอบรม ($\bar{X} = 4.63$) ความเข้าใจ ปรับอุปนิสัย ทศณคตีสู่ บุคคลวรรณะ 9 ทดสอบก่อนอบรม ($\bar{X} = 2.27$) และหลังอบรม ($\bar{X} = 4.46$) อุดมการณ์แห่งชีวิตจิตอาสาขององค์การแพทย์วิถีธรรมก่อนการอบรม ($\bar{X} = 2.14$) และหลังอบรม ($\bar{X} = 4.57$) ผลการเปรียบเทียบก่อนหลัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มีความเข้าใจที่จะประยุกต์ใช้พระธรรมในพระไตรปิฎกให้กับตนเองและการทำงานกับเพื่อนๆ ในองค์การได้ดี เข้าใจเนื้อหาความรู้คำสอนได้ดี ปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี มีความเข้าใจ สามารถนำพระธรรมคำสอน มาชำระล้างกิเลสได้ และช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์ได้ เข้าใจ รู้วิธีล้างทุกข์ได้ถูกต้อง มีความเข้าใจมากพอ ที่จะไม่เดินหลงทาง ให้เสียเวลาไปสร้างทุกข์ สร้างความลำบาก วุ่นวายไม่รู้จบ

ด้านความเข้าใจชำนาญงานอย่างสัมมาทิฐิ ทำงานฟรีให้กับกองกลาง การฝึกปฏิบัติในแต่ละฐานงานทำได้โดยไม่ยากไม่ลำบาก การทำงานสบายๆ ไม่มีกดดัน ตามถนัด มุ่งใจสำเร็จ ไม่ใช่อยู่ว่าผลของงาน ขึ้นอยู่กับปัจจุบัน สามารถปรับเปลี่ยนการทำงานได้ตลอดเวลา

ด้านความเข้าใจเชี่ยวชาญขัดเกลากิเลส การขัดเกลาล้างกิเลส ทำให้จิตใจผ่องใส ไร้ความกลัว ความกังวล ความระแวง ความหวั่นไหว ไม่สงสัย ทำให้จิตตั้งมั่นในการทำความดี การขัดเกลาล้างกิเลส ทำให้ไม่เอาแต่ใจตนเอง มีผลดีต่อสุขภาพร่างกาย ขัดเกลากิเลสตนเองได้ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันภายในองค์การ

ด้วยความสามัคคี มีปัญญาขัดเกลากิเลสตลอดเวลา ถือว่าเป็นผู้ไม่ประมาท การขัดเกลากิเลส เป็นการชำระไว้ซึ่งแก่นแท้พระพุทธศาสนาและเป็นการเชิดชูเกียรติพระธรรมจักร

ด้านความเข้าใจ ปรับอุปนิสัย ทศนคติ ค่านิยม สุ่มบุคคลวรรณะ 9 เป็นคนเลี้ยงง่าย กิน อยู่ หลับนอน เรียบง่ายไม่ยึดมั่น เป็นคนบำรุงง่าย วานอนสอนง่าย พัฒนาได้ มักน้อย กล้าจน กล้าสละออก (สลัด สละคืน ปล่อยไป ไม่พัวพัน) รู้จักพอ ใจพอ รู้จักขัดเกลาตนเอง เปลี่ยนพฤติกรรมไม่ดีให้ดีขึ้น มีปัญญารู้ดีขึ้นเรื่อยๆ มีศีลเคร่ง มีอาการน่าเลื่อมใส เป็นคนไม่สะสม ทั้งสิ่งของและกิเลส ยอดขยัน พรากรณาความเพียร ขวนขวาย เอาภาระ

2) ด้านระบบงานขององค์การแพทย์วิถีธรรม

ระบบงานขององค์การแพทย์วิถีธรรม พบว่า 1) องค์การได้ระบบการจัดการบริหารงานบุคลากร จิตอาสาด้วยการอบรม”พระไตรปิฎก” 2) เกิดเคารพผู้นำและฟังพี่เลี้ยงที่ดีมีศีล 3) มีจิตอาสาช่วยทำงาน ช่วยผู้อื่นอย่างเต็มกำลัง 4) กล้าแสดงออก มีภาวะผู้นำ 5) เข้าใจยอมรับมติหมู่ 6) ให้ความร่วมมือเมื่อถูกร้องขอ แรงบุญช่วยเหลืองาน 7) ทำงานเป็นทีม กิจกรรมทุกอย่างที่จัดขึ้นได้รับความร่วมมือ

ระยะที่ 3 ตรวจสอบรูปแบบการบริหารเชิงระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม

แสดงให้เห็นว่าจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญโดยรวมรูปแบบการบริหารงานเชิงระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม มีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$) มีความเป็นไปได้มากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบพบว่า หลักการแนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธของรูปแบบมีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.88$) มีความเป็นไปได้มากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$) ปณิธานองค์การมีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.88$) มีความเป็นไปได้มากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$) วัตถุประสงค์ของรูปแบบพบว่าโดยรวมมีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$) มีความเป็นไปได้มากที่สุด $\bar{X} = 4.71$) วิธีการดำเนินการมีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.88$) มีความเป็นไปได้มากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$) การประเมินผลของรูปแบบพบว่าโดยรวมมีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 5.00$) มีความเป็นไปได้มากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$) เงื่อนไขแห่งความสำเร็จพบว่าโดยรวมมีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$) มีความเป็นไปได้มากที่สุด ($\bar{X} = 4.47$)

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการบริหารงานเชิงระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม ผ่านการอบรม “พระไตรปิฎก” จิตอาสา มีพลัง มีสมรรถนะในการดำรงชีวิต และปฏิบัติหน้าที่การทำงาน ด้วย “7 พลังพุทธ.” (seven powers of Buddhist Dhamma Medicine Model) พลังที่มีประสิทธิภาพพึ่งตนของจิตอาสา เป็นพลังพุทธะที่ได้จากการปฏิบัติตามคำสอนอย่างสม่ำเสมอ จนเกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ที่ตนเองพากเพียรปฏิบัติจนเกิดพลังในตนที่มนุษย์พึงได้ พึงมี พึงเป็น และนำพลังนี้ขับเคลื่อนพระพุทธศาสนา มีดังนี้คือ 1.พลังผู้นำที่ดีมีศีล 2. พลังหมู่มิตรดีสหายดี 3.พลังบุญ (ชำระใจ ล้างกิเลส) 4. พลังกุศล (ช่วยผู้คนให้พ้นทุกข์) 5.พลังสมดุลง ด้านร่างกาย 6.พลังสมดุลงด้านเหตุการณ์ และ 7. พลังสมดุลงด้านจิตใจ “7 พลังพุทธ.”

เป็นพลังปฏิบัติพึ่งตนของจิตอาสาคือ “พลังผู้นำที่ดีมีศีล” คือมีพลังปัญญาที่มีความบริสุทธิ์ใจ มีความแววไวที่จะนำพาองค์การผ่านวิกฤติต่างๆ เป็นผู้นำทางความคิด สติปัญญาและการกระทำ “พลังหมู่มิตรดีสหายดี” ต้องอยู่ในสังคมหมู่มิตรดี เชื่อฟังและทำตามมติหมู่ มิตรดีเป็นพลังเสริมหนุน ในทุกด้านทุกมิติทั้งด้านกำลังใจ กำลังปัญญา กำลังบารมีร่วม ทุกมิติในมิตรดีจะช่วยให้ทุกอย่างเสริมหนุนพันทุกข์หรือได้รับความผาสุกในพลังร่วมของมิตรดี “พลังบุญ” คือหมั่นชำระกิเลส ล้างความกังวล ความเบียดเบียน ความยึดมั่นถือมั่นต่างๆ ซึ่งเป็นเหตุแห่งทุกข์ ถ้าชำระได้ จะได้พลังผุดผ่องใส ไร้กังวล “พลังกุศล” ภาระสำคัญของจิตอาสาคือความยินดี และเต็มใจช่วยผู้อื่น ด้วยใจที่บริสุทธิ์ ไม่หวังสิ่งตอบแทน “พลังสมดุล” เป็นการประมาณที่ดีของจิตอาสา

“พลังสมดุลด้านร่างกาย” คือสามารถทำให้ร่างกายแข็งแรง เบากาย สบายตัว “พลังสมดุลด้านเหตุการณ์” คือสามารถประมาณการกระทำที่พอเหมาะ ในเหตุการณ์นั้นๆได้อย่างเป็นประโยชน์ที่สุด และ “พลังสมดุลจิตใจ” ใจไม่ทุกข์ไม่สุข จิตใจที่แจ่มใสแจ้ว อาจหาญ จากผลที่ได้ฝึกปฏิบัติ จะสมหวังหรือไม่ก็สุขได้พร้อมวางใจเสมอ” อยู่กับความ เสียสละ สภาวะจิตวิญญาณบริสุทธิ์ ไร้กิเลสในกามและอัตตา จิตที่ปลอดโปร่ง คือ “ปริสุทธา” จิตบริสุทธิ์หมดจด “ปริโยทาทา” จิตสะอาดผุดผ่องแผ้วแผ่สอยอยู่ ถูกสังสมจิตสะอาดไปเรื่อยๆ จนเกิด “มุกุ” เป็นจิต หัวอ่อน ดัดง่าย แววไว ยิ่งเก่งแคล่วคล่อง ว่องไว แข็งแรง ชัดเจน อันเป็นแก่น ที่ทำให้เกิดสภาวะ “จิตกัมมัญญา” และ “ปัสสรา” คือเป็นจิตควรแก่การงาน จิตใจ ผ่องใส เบิกบาน จาก “มุกุ” ที่ทำได้ จึงทำงานได้มากอย่างแข็งแรง ยิ่งแข็งแรง ทำงานได้มากยิ่งขึ้นๆ สูงขึ้นๆ มีสมรรถนะสูงขึ้นๆ ไปเรื่อยๆ เจริญขึ้นเรื่อยๆ จิตบริสุทธิ์ขึ้นเรื่อยๆ มีปัญญาพุทธะที่สร้างสรรค์ ให้ตนเองอยู่ รอดปลอดภัย และช่วยผู้อื่นได้มากขึ้นเรื่อยๆ เป็น “ระบบพุทธะ” เป็นพลังมีคุณค่า ได้ประโยชน์สูงสุด อันเป็นไปเพื่อ “พหุชนหิตายะ” เพื่อหมู่มวลมหาชนเป็นอันมาก “พหุชนสุขายะ” เพื่อความสุขของหมู่มวลมหาชนเป็นอันมาก และ “โลกานุกัมปายะ” เพื่อรับใช้โลก ช่วยโลก เป็นบุคคลที่เหมาะสมควรได้ใช้ยงกัลลวพระธรรมจักร สืบสานพระพุทธศาสนาสืบไป อันเป็นอุดมการณ์ร่วมบุคลากรจิตอาสาและองค์การแพทย์วิถีธรรม ที่สามารถพึ่งตน และทำประโยชน์สูงสุดต่อมวลมนุษยชาติ

อภิปรายผลการวิจัย

มีงานวิจัยที่ได้ศึกษาธรรมะของพระพุทธเจ้า การทำงานจิตอาสาในแง่ของพระพุทธศาสนาเป็นการฝึกฝนจิตใจ ลดละกิเลส ลดความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน สามารถสร้างความซาบซึ้งในคุณค่าตนเอง ถือเป็นการปฏิบัติที่ไม่ควรที่จะละเลยในการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา การทำงานจิตอาสาถือเป็นการปฏิบัติธรรม หรือเป็นโอกาสในการที่จะได้พัฒนาฝึกฝนตนเอง อันเป็นประโยชน์ทั้งประโยชน์แก่ตน ประโยชน์แก่ผู้อื่น และงานวิจัยของ Jitsaeng (2018) ได้ศึกษาผลการปฏิบัติงานของจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม จังหวัดขอนแก่น พบว่าการทำงานของจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมมีผู้บริหารองค์การ เป็นผู้ที่มีภูมิปัญญาที่ชาญฉลาด สามารถวิเคราะห์กลไกการเกิดการหายของโรคได้ การปฏิบัติงานของจิตอาสา มีแผนงาน โครงการเป็นขั้น เป็นตอน มีการประสานงานหลากหลายมีการทำงานเป็นทีม จะช่วยเหลือกันและกัน ที่สำคัญจิตอาสาพากเพียรปฏิบัติ ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา และมาอยู่อย่างสมถะ กินอยู่ เรียบง่าย เดินตามรอยของ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งในโอวาทตอนหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล

อดุลยเดช ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันพุธที่ 4 ธันวาคม 2534 พระองค์ตรัสว่า “เราบอกว่า ถ้าจะให้แนะนำก็แนะนำได้ ต้องทำ “แบบคนจน” เราไม่เป็นประเทศ ที่ร่ำรวย เรามีพอสมควร พออยู่ได้ แต่ไม่เป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมาก เราไม่อยากจะเป็นประเทศก้าวหน้าอย่างมาก เพราะถ้าเราเป็นประเทศก้าวหน้าอย่างมาก ก็จะมีแต่ถอยหลัง ประเทศเหล่านั้น ที่เป็นประเทศที่มีอุตสาหกรรมก้าวหน้า จะมีแต่ถอยหลัง และถอยหลังอย่างน่ากลัว แต่ ถ้าเรามีการบริหารแบบเรียกว่า “แบบคนจน” แบบที่ไม่ติดกับตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสามัคคีนี้แหละ คือเมตตา กัน ก็จะอยู่ได้ตลอดไป..คนที่ทำงานตามวิชาการ จะต้องดูตำรา เมื่อพลิกไปถึงหน้าสุดท้ายแล้วในหน้าสุดท้ายนั้นเขาบอก “อนาคตยังมี” แต่ไม่บอกว่าจะให้ทำอะไร ก็ต้องปิดเล่มคือปิดตำรา ปิดตำราแล้วไม่รู้จะทำอะไร ลงท้ายก็ต้องเปิดหน้าแรกใหม่ เปิดหน้าแรกก็เริ่มต้นใหม่ ถอยหลังเข้าคลอง แต่ถ้าเราใช้ตำรา “แบบคนจน” ใช้ความอะลุ่มอล่วยกัน ตำรานั้นไม่จบ เราจะก้าวหน้าไปเรื่อยๆ (พระราชดำรัสที่ทรงเรียบเรียงและปรับปรุงขึ้นจากที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้ ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันพุธที่ 4 ธันวาคม 2534 โดยสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (UNDP))

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการพัฒนา รูปแบบการบริหารงานเชิงระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมมีความเหมาะสมและเป็นไปได้มากที่สุดในการนำไปประยุกต์ใช้สร้างศักยภาพพึ่งตนและพัฒนาบุคลากรในองค์กรไม่แสวงหากำไรหรือองค์กรอื่นๆ

2. องค์การแพทย์วิถีธรรม ควรนำรูปแบบการบริหารงานเชิงระบบโครงการสร้างศักยภาพพึ่งตนจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมไปประยุกต์ใช้ในการบริหารบุคลากรเพื่อสร้างศักยภาพพึ่งตนของจิตอาสาอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษายุทธศาสตร์การบริหารมนุษย์หรือบริหารบุคลากรสร้างกลยุทธ์ทำดีเพื่อสังคม สร้างคู่มือเพื่อประโยชน์สำหรับผู้ประกอบการองค์กรต่างๆ เช่นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

References

- Damnoen, P.S. P., Inthapho, P.W.V., & Chaivoramankul, Y. (2020). The Active Ageing in Buddhist Way Index Development of the Elderly in Retired Government Official Group. *Solid State Technology*, 63(2s), 1333-1341.
- Jaruwanchai, P. (2018). *The Development of Human Resource Management Pattern Enhancing Human Resource Strategic Partnership of Non-profit Organization*. (Doctoral dissertation). Burapha University. Chonburi.
- Jitsaeng, G. (2018). *A Study of Operational Outcomes of Dhamma Medical Volunteerism in KhonKaen*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

- Ketsin, S. (2007). *Modern Personnel Administration*. Bangkok: Thai Watanapanich.
- Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2003). *Buddhadhamma*. (11th ed.). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya.
- Phrakru Niwitpanyakorn (Tulaphongsaruk) (2012). *An Analytical Study of Buddha Dhamma In Improving Self-Reliance*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Yutthana Narachettho (Siriwan). (2013). *Buddhist Integration of Self-Reliance Principles In Thai Society*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Sangsehanat, S. (2006). *Yutthasat Thang-leuak nai Kan-pattana Sangkhom Thai (Alternative Strategies in Developing Thai Society)*. (Doctoral Dissertation). Thammasat University. Bangkok.
- Singsa, S. (2013). *Personnel development of the Uyai Subdistrict Administration Organization. Si Mueang Mai District Ubon Ratchathani Province*. (Master's Thesis). Ubon Ratchathani Rajabhat University. Ubon Ratchathani.
- Phramaha Kraiwan Chinatuttiyo. (2019). The Process of Enhancing the Health of the Elderly. *Journal of Arts Management*, 3(3), 190-204.